

ИССИҚ ИҚЛИМ ШАРОИТИДА МЕҲМОНХОНАЛАР АРХИТЕКТУРА МУҲИТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТАМОЙИЛЛАРИ.

арх.ф.н. Расул-Заде Л. У., ДИЗ-20 гуруҳ магистранти

А. Зияева

Тошкент архитектура-қурилиш институти

arch.f.n. Rasul-Zade L. U., DIZ-20 group master

A. Ziyayeva

Tashkent Institute of Architecture and Construction

Аннотация.

Ушбу мақола иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналар архитектура муҳитини шакллантириш тамойиллари шаҳарсозлик, иқлимий ва ижтимоий-иқтисодий шароитлари учун инновацион фаолиятнинг нафақат меҳмонхоналар архитектурасига, балки умуман архитектурага ҳам таъсирини аниқ талқин қилиш пайдо бўладиган таъкилий-технологик вазиятлар ва уларни эътиборга олган ҳолда тақлиф қилинадиган ечимларни танлашга қаратилган.

Калит сўзлар: меҳмонхона, туризм, меҳмондўстлик, ривожланиш тенденциялари, иқлим, статистик маълумотлар, туристик ресурслар, туристик объектлар.

Туризм тармоғини ривожлантириш, шу жумладан бугунги кун стандартлари ва талабларига жавоб берадиган замонавий меҳмонхоналар ва шу каби жойлаштириш воситаларини (кейинги ўринларда — меҳмонхоналар) қуриш бўйича инвестиция лойиҳаларини амалга оширишни жадаллаштириш, Республикада меҳмонхона хўжалигини ривожлантиришга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилиш мақсадида, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида туризмни жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” 2019-йил 5-январдаги ПФ-5611-сон Фармони эълон қилинди. Бунинг натижасида турли ҳудудларда янги меҳмонхоналар ҳамда туристик объектлар қурилаётганига гувоҳ бўляпмиз. Жумладан, ушбу дастурда 2018–2020 йилларда давлат-хусусий шериклик шартларида 100 та, 2021–2022 йилларда эса 178 та объектни барпо этиш тақлиф этилмоқда. Қурилиш вазирлиги уларнинг намунавий лойиҳаларини ишлаб чиқади. Хусусан, 8–50 хонали Туркия меҳмонхоналари тажрибаси инобатга олинади. Намунавий лойиҳалар, лойиҳа-смета ҳужжатлари ва кўринишини ўзгартириш имкони берилган ҳолда инвесторларга бепул тақдим этилиши кўзда тутилган.

Қурилиш учун ер электрон аукционсиз, Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси раиси раҳбарлиги остидаги махсус Республика ишчи гуруҳининг қарори асосида ажратилади. Участкалар рўйхатини Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари ергеодезкадастр давлат қўмитаси билан биргаликда белгилайдилар.

Туризмнинг ривожланиши меҳмонхоналар қурилиши билан узвий боғлиқдир. Жаҳон иқтисодий ривожланиш тажрибаси шуни кўрсатадики, меҳмонхоналарни қуриш ва улардан фойдаланиш ривожланган мамлакатлар иқтисодиётида муҳим ўрин тутади.

Замонавий шароитда сайёҳларга қулайлик даражаси, дам олиш, даволаниш, кўнгил очиш, маданий, ишлаб чиқариш ва бошқа эҳтиёжларини қондириш мақсадида вақтинча бўлиш муҳитининг турлича талаблари тақдим этилади.

Шундай қилиб, Ўзбекистонда меҳмонхоналар қурилиши биринчи навбатда туризм ва мамлакат иктисодиётини ривожлантириш билан боғлиқ бўлган ижтимоий эҳтиёж билан белгиланади.

Республикаимиз ҳудуди турли иқлим шароитларига ва табиий тузилиш жиҳатидан ҳам бири бирини такрорламаслиги қурилиш соҳасида, архитектура муҳитини шакллантиришда ўз таъсирини ўтказди. Биргина Тошкент шаҳри мисолида оладиган бўлсак, туристлар оқими асосан баҳор фасли ўрталаридан бошлаб, куз фасли ўрталаригача давом этади. Бундан кўриниб турибдики асосан тўлиқ жазирама ёз фаслини камраб олади. Бу эса иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналар архитектура муҳитини шакллантиришни талаб этади. "Иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналар архитектура муҳитини шакллантириш тамойиллари (Ўзбекистон мисолида)" мавзусини танлаш меҳмонхоналарни лойиҳалашга дифференциал ёндашиш шартларини белгиловчи муаммони ўрганиш зарурати билан белгиланади ва меҳмонхона мажмуалари, уларнинг мақсадларига, туризм турига, сигимига, табиий-иқлим хусусиятларининг жойлашишига қараб лойиҳалашга катта эътибор қаратилади. Ҳозирда бу Ўзбекистондаги меҳмонхоналарни қуриш ва улардан фойдаланиш сифатини оширишнинг муҳим шартидир.

Шундай қилиб, мамлакатимизнинг замонавий даражада туризмни ташкил қилишдаги эҳтиёжларини қондириш учун талаб қилинадиган меҳмонхоналар қурилишининг муҳим режалаштирилган ҳажми ва уларнинг меъморий шаклланиши масалалари бўйича илмий асосланган тавсияларнинг йўқлиги ушбу тадқиқотнинг долзарблигини белгилайди.

Ушбу тадқиқот ишининг асосий мақсади иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналар архитектура муҳитини шакллантириш бўйича таклифлар ва тавсиялар ишлаб чиқиш.

Қўйилган мақсадларга эришишда қуйидаги вазифаларни белгилаб оламиз:

1. Дунё туризмнинг ҳозирги ҳолати ва ривожланиш тенденциясини таҳлил қилиш;
2. Меҳмонхоналарни қуриш, лойиҳалаш ва улардан фойдаланиш бўйича маҳаллий ва хорижий тажрибаларни таҳлил қилиш ва умумлаштириш;
3. Ўзбекистондаги меҳмонхоналар шаклланишига таъсир қилувчи омиллар комплексини ўрганиш;
4. Иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналарнинг дизайн хусусиятларини аниқлаш;
5. Ўзбекистонда меҳмонхоналарни шакллантириш тамойилларини ўрнатиш;
6. Замонавий талабларга мувофиқ меҳмонхоналарнинг дизайни ва ишлашини янада такомиллаштириш йўллари аниқлаш;

Ҳозирги кунда иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналар архитектура муҳитини шакллантириш тамойилларига оид назарий ва амлий муаммоларни ҳал этиш борасидаги илмий янгиликлар қуйидагилардан иборат. Жумладан:

- Иссиқ иқлими бўлган минтақаларнинг ўзига хос хусусиятларига энг мос келадиган меҳмонхона бинолари ва уларнинг мажмуалари учун ҳажмли режалаштириш йечимларини, тадқиқотлар натижаларидан келиб чиққан ҳолда оптимал вариантлари таклиф этилади.

- Ўзбекистоннинг табиий-иқлим ресурсларининг ўзига хос хусусияти очиб берилади ва мамлакат ҳудудини қуриш-иқлим раёнлаштириш таклиф қилинади;

- шаҳар таркибидаги меҳмонхоналарни шаҳарсозлик масалаларини ишлаб чиқилади;

- меҳмонхоналарнинг бош режаларини шакллантириш хусусиятлари аниқланади;

- тур яратувчи омиллар тизими, уларнинг иерархияси ва меҳмонхона бинолари ва иншоотлари учун оптимал ҳажмли режалаштириш йечимларини шакллантиришдаги аҳамияти очиб берилади;

- меҳмонхоналар ва меҳмонхона мажмуаларининг композицион тузилишини шакллантириш нақшлари ва уларнинг меъморий ва бадиий экспресивлигини оширувчи воситалар аниқланди.

- иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналар меъморчилигини шакллантириш тамойилларига аниқлик киритилади.

Юртимиз олимлари томонидан ҳам меҳмонхоналар бўйича бир қанча мақолалар, адабиётлар ёзилган, асосан улар тарафидан меҳмонхона менежментига оид асарларни қўплаб учратишимиз мумкин. Ўзбекистонда шу мавзуда илмий изланишлар олиб борган олимлардан Х. М. Убайдуллаев, Н. Ҳ. Худойберганова — "Меҳмонхоналарни архитектуравий муаммолари ва йечимлари" ҳамда "Меҳмонхона биноларининг архитектуравий йечимидаги янги ғоялари" каби қўплаб илмий қўлёзмалар ва уларнинг қаторида А.Н. Холиқулов, М.Розикбердийев, Х.Пўлатов, М.И.Разикбердийев, О.С.Қосимов, А.Қ.Раҳимова, Б.А.Саидова, К.Т.Зайцев ва бошқа олимлар томонидан яратилган асарлар ҳам шулар жумласидандир.

Бироқ, Ўзбекистон шароитида меҳмонхоналар ва меҳмонхоналар мажмуаларининг дизайн хусусиятлари бўйича кенг қамровли тадқиқотлар олиб борилмаган, уларнинг табиий меъморчилик ва қурилиш йечимлари ва лойиҳалаш усулларини иссиқ иқлим шароитида ўзига хос табиий ва иқлим зоналарига аниқликлар киритилмаган.

Магистрлик диссертациясида асосан иш услубияти илмий изланишларнинг кенг қамровли услубига, шу жумладан иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналарни лойиҳалаш, қуриш ва улардан фойдаланиш бўйича анъанавий маҳаллий ва жаҳон тажрибасини таҳлил қилинади ҳамда асосланади;

- Ўзбекистондаги меҳмонхоналарнинг шаклланишига таъсир қилувчи барча омилларни аниқланади ва умумлаштирилади.

Тадқиқот иши давомида ўрганилган, пировардида шаклланган назарий ва амалий билимлар, иссиқ иқлим шароитида, иссиқ-қуруқ ва иссиқ-нам иқлим шароитида меҳмонхона бинолари ва ҳудудий омилларни чуқур ўрганиш, меҳмонхоналарнинг назарий жиҳатидан функционал модели ишлаб чиқишда меҳмонхоналарнинг конструктив ва меъморий ва бадиий йечимлари хусусиятлари ўрганишда, меҳмонхоналарнинг экспериментал лойиҳалари ишлаб чиқишга қаратилган таклиф ва тавсиялар келажакда иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналар архитектура муҳитини шакллантиришга бағишланган илмий тадқиқот ишларида, "Лойиҳалаш асослари", "Архитектура ва шаҳарсозлик асослари" ва "Архитектура бионика" каби архитектура фанларни ўқитиш жараёнида, илмий иш амалий натижаларидан иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналар архитектура муҳитини шакллантиришда фойдаланиш мумкин бўлади.

Белгиланган принциплар асосида меҳмонхоналарнинг оқилона меъморий йечимлари таклиф этилишида, амалиётда меҳмонхоналарни лойиҳалаш жараёнларида, қулай шароит яратадиган ва замонавий талабларга максимал даражада жавоб берадиган ва режалаштиришга мўлжалланган ҳажмли режалаштириш йечимларини шакллантириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилишидан иборат.

Ўзбекистонда Туризм соҳаси ривожланиб бораётган бу даврда мамлакатимизда бу соҳадаги қилинаётган сай-ҳаракатлар ўз самарасини етарлича кўрсатмаёпти. Чунки ҳали ханузгача ҳоҳ шаҳарсозлик нуқтаи-назардан, ҳоҳ туризм соҳасидан олиб қараганда Ўзбекистондаги иссиқ иқлим шароитида меҳмонхоналар бунёд этиш учун аниқ бир концепция ишлаб чиқилмаган. Шу бойисдан чет эл тажрибаларини пухта

Ўрганган ҳолда ўзимизнинг тарихий шаҳарларимизда ҳам ана шу тажрибаларни қўллаш ва аниқ қоидага асосланган концепциясини ишлаб чиқиш масаласи ётади. Ушбу масалалар ўз ижобий ечимини топиши учун мамлакатимизда фаолият юритувчи шаҳарсозлар, меъморлар, ландшафт архитекторлари ва дизайнерлари, ободонлаштириш соҳасидаги мутасадди шахслар ва бутун жамоатчиликнинг саъйи-ҳаракатини бирлаштириш лозим.

АДАБИЁТЛАР.

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида туризмни жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” 2019-йил 5-январдаги ПФ-5611-сон Фармони
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 27 майдаги “Меҳмонхона хўжалиги фаолиятини янада ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш чора-тадбирлари тўғрисида” 433-сон қарори, Тошкент шаҳри.
3. Z. Adilov, Z. Matniyazov The Proposals Of Landscape Solutions For Highways
4. Environment // International Journal Of Scientific & Technology Research (IJSTR)
5. ISSN 2277-8616 Volume 9, Issue 04, April 2020. -P. 3110-3114. (Scopus journal)
6. Ахмедов М. К. Некоторые вопросы градостроительного проектирования. // Ўзбекистон архитектураси ва қурилиши. № 5-6, 2012 й. Стр. 28